

REVIEWS / RECENZJE

Wojciech HANUSZKIEWICZ, *Filozofia Hermanna Cohena w perspektywie sporu o jedność metody transcendentalnej*

Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN 2011, 500 s. [zawiera bibliografię i indeks nazwisk]

Dzieje neokantyzmu — pomimo coraz liczniejszych, głównie niemieckojęzycznych, prac poświęconych temu tematowi — wciąż jeszcze pozostają mało znaną kartą w historii filozofii europejskiej drugiej połowy XIX i początku XX wieku. W bardzo wielu publikacjach nadal ignoruje się rolę, jaką dziedzictwo neokantowskie odegrało w rozwoju dwudziestowiecznej problematyki filozoficznej. Monografia Wojciecha Hanuszkiewicza, co stanowi jeden z najsilniejszych jej atutów, wypełnia w tym względzie dość dotkliwą lukę w polskim piśmiennictwie historyczno-filozoficznym. Jest ona pierwszym na gruncie polskim monograficznym opracowaniem filozofii Hermanna Cohena, założyciela marburskiej szkoły neokantyzmu, przedstawiającym zarówno najważniejsze źródła, z jakich myśl Cohena wyrasta, jak i zarys recepcji Cohenowskiego dziedzictwa w kręgu jego najważniejszych uczniów (Paula Natorpa, Ernsta Cassirera i Franza Rosenzweiga). Dzięki takiemu ujęciu twórczość marburskiego myśliciela zostaje ukazana jako bardzo istotne ogniwo w rozwoju niemieckiej myśli filozoficznej. Z tej perspektywy podjęte zostaje przewodnie zagadnienie całej monografii, przyjmujące postać pytania o metodologiczną spójność całego Cohenowskiego projektu filozofii. Kwestia ta była nader istotna zarówno dla środowiska marburskiego (z Natorpem i Cassirerem na czele), jak i dla Rosenzweiga będącego jednym z pierwszych reprezentantów myślenia dialogicznego. Okoliczność ta pozwala z jednej strony w nowym świetle ukazać skomplikowane zależności pojawiające się między neokantowskim idealizmem a filozofią dialogu, z drugiej zaś strony umożliwia zakwestionowanie szeroko rozpowszechnionego stereotypu dotyczącego rzekomej niemetafizyczności czy nawet antymetafizyczności programów neokantowskich.

Spór o jedność metody transcendentalnej, jak to pokazał autor monografii, toczył się bowiem w głównej mierze wokół metafizycznych presupozycji, jakimi obarczone okazały się metodologiczne rozwiązania Cohena. Cały projekt Cohenowskiej logiki można zresztą potraktować jako próbę wyeksplikowania tych presupozycji. W takim ujęciu Cohen zaczyna wyłaniać się, co w pracy zostaje wyraźnie wyartykułowane, jako jeden z bardziej frapujących metafizyków filozofii niemieckiej przełomu XIX

i XX wieku, łączących w swoim projekcie perspektywę idealistyczno-transcendentalną z nastawieniem dialogicznym o silnie religijnych (judaistycznych) inklinacjach. Wszystko to sprawia, iż monografia Hanuszkiewicza pozwala w całkowicie nowy sposób spojrzeć na źródła i rozwój marburskiego modelu filozofii transcendentalnej, jak i na rodowód sformułowanych po raz pierwszy w dużej mierze właśnie przez Cohena wytycznych myślenia dialogicznego.

Skonfrontowanie ze sobą wątków dialogicznych i neokantowskich pozwala ukazać autorowi nie tylko najważniejsze różnice pojawiające się pomiędzy dialogicznym i transcendentalnym sposobem myślenia, lecz także umożliwić naświetlenie ich wspólnych — głównie platońskich i neoplatonickich źródeł. W tym kontekście Cohen okazuje się nie tylko odnowicielem filozofii Kanta, lecz również jednym z ważniejszych kontynuatorów tradycji platońskiej uzyskującej z biegiem czasu coraz wyraźniejsze neoplatonickie rysy. Wyartykułowanie tego metafizycznego potencjału myśli Cohena jest z pewnością — obok zaproponowanej przezeń analizy koncepcji transcendentalizmu — jednym z najważniejszych dokonań prezentowanej książki.

Analizy przedstawione w rozprawie, uwzględniające w szerokim zakresie najnowszą literaturę przedmiotu, odznaczają się wyraźnie sprecyzowaną metodologią badań o nastawieniu historyczno-problemowym i precyzyjnie określonymi celami. Wszystko to sprawia, że praca — pomimo wielu analiz szczegółowych — odznacza się dużą spójnością, jasno zarysowaną argumentacją i sprecyzowanymi wnioskami końcowymi. Może być zatem bardzo przydatna, nie tylko jako punkt odniesienia do dalszych badań, lecz również jako cenny materiał, który można wykorzystać pożytecznie w pracy dydaktycznej na szczeblu akademickim.

Seweryn Blandzi